

Wilde bijen in mijn tuin

Tekst Annette van Berkel

De grijze zandbij

De grijze zandbij (*Andrena vaga*) doet zijn naam eer aan: Het borststuk van deze bij is lichtgrijs behaard en de grootste aantallen vindt u op zandgronden.

Dat grijze borststuk contrasteert sterk met het zwarte achterlijf. De poten van het vrouwtje zijn donker; bij die van het mannetje valt de lichte beharing op. Een kenmerk van vrouwelijke zandbijen is een haarbosje op de dijringen van de achterpoten: het flosje (*floccus*). Bij de grijze zandbij is dat erg sterk ontwikkeld en als witgrijs haarbosje goed zichtbaar. Dit flosje maakt het mogelijk om op een veel groter oppervlak van de poten stuifmeel mee te dragen. De stuifmeel dragende vrouwtjes zijn vaak tot en met hun heupen en onder hun buik geel. De grijze zandbij is net zo groot als de honingbij.

Ontmoetingen met de grijze zandbij

Mijn eerste ontmoeting met de grijze zandbij was op Het Heitje op de Hullenberg in het Bennekomse bos. Ik wandelde er jaren terug in april met de hond van mijn moeder en kon haast nergens lopen zonder op de ingang van het nest van een grijze zandbij te stappen. Honderden nestjes zaten in het zand tussen het gras en langs en op de paden. Later ben ik er speciaal heen gegaan om ze te filmen en te fotograferen.

In de tussentijd kwam ik erachter dat de grijze zandbij ook bij mij in de omgeving zat. Ik kwam diverse doodgereden

exemplaren tegen in de berm van de Lekdijk bij Culemborg. Na enig zoekwerk vond ik wat nesten in het talud aan de zuidkant van die dijk. De bijen vlogen over de dijk naar de noordoostkant waar in de uiterwaard een flink wilgenbos stond te bloeien. Helaas heb ik ze er in latere jaren niet meer gezien. Gelukkig zag ik in voorjaar 2022 een vrouwtje van de grijze zandbij in mijn tuin op een paardenbloem nectar drinken. Ze zijn er dus nog wel!

Algemeen

De grijze zandbij is een algemene zandbij van de hogere zandgronden. In de duinen komt hij veel minder voor en ook de veen- en kleigebieden zijn geen topbiotoop. Voor grote aantallen nesten in flinke kolonies moet u op de zandgrond in het binnenland zijn. De bijen delen geen nestgangen en zijn dus solitair. Een nest bestaat uit een gebogen hoofdgang van maximaal 60 cm lang en één tot vier zijgangen met aan het eind een broedcel. De broedcel wordt glad afgewerkt met een afscheiding uit de Dufourklier. Het secreet van die klier maakt de celwanden waterafstotend en schimmelbestendig. Vrouwtjes maken, als ze tijd van leven hebben, twee nesten met totaal ongeveer vier tot zes broedcellen.

Deel van de kolonie grijze zandbijen op de Hullenberg in Bennekom. Foto Kars Veling

Vrouwtje van grijze zandbij zoekt haar nestingang. Foto Kars Veling

Grote drukte

Bij zo'n kolonie grijze zandbijen valt veel te zien. Opvallend zijn natuurlijk de terugkerende vrouwtjes met stuifmeel. Zij zoeken hun nest op zicht en, wanneer ze dichtbij zijn op geur. Die geurstof hebben ze zelf aangebracht op het moment dat ze het nest afsloten voordat ze weer op zoek gingen naar voedsel. Normaliter zijn de nesten mooie vulkaantjes, maar als de nesten op paden liggen worden ze vaak platgetrapt. De ingang is dan helemaal niet meer te zien in het zandplekje. Je ziet dan een bijtje met haar kop in het zand rondploegen om al ruikend de ingang te vinden. Op zo'n moment zijn ze kwetsbaar want ze zien niet wat er om hen heen gebeurt. In de Bennekomse kolonie vond ik dan ook regelmatig door wandelaars en honden doodgetrapte vrouwtjes.

Alleen wilgenstuifmeel

De piek in de vliegtijd van de grijze zandbijen treedt op begin april als de wilgen volop bloeien. Mannetjes van de

grijze zandbij verschijnen iets eerder dan de vrouwtjes en zijn al te vinden vanaf begin maart. Zij zoeken vliegend of rondlopend op de bodem naar vrouwtjes. Soms graven ze zich in naar de plek waar ze een ongepaard vrouwtje vermoeden. Een vrouwtje paart maar één keer en weert daarna opdringerige mannetjes af.

Grijze zandbijen verzamelen het stuifmeel voor de larven uitsluitend op wilgen. De voedselvluchten kunnen wel tot een kilometer lang zijn. De grijze zandbijen komen dus alleen voor op plekken waar ook veel wilgen in de buurt staan. Op de Hullenberg in Bennekom, waar geen wilg te bekennen is, moeten die wilgen ergens in de buurt buiten het omringende bos te vinden zijn. De bijen moeten Het Heitje verlaten, over het bos vliegen en daarbuiten ergens een flink aantal wilgen vinden. Anders kan daar nooit zo'n grote kolonie zijn. Ik heb de plek waar ze foerageren tot op heden niet kunnen vinden. ●

Grijze zandbij met wilgenstuifmeel op schenen, dijnen en heupen. Foto Annette van Berkel

Vrouwtje van grijze zandbij met goed zichtbaar flosje. Foto Annette van Berkel